

БРЮХАНОВ Олексій Омелянович

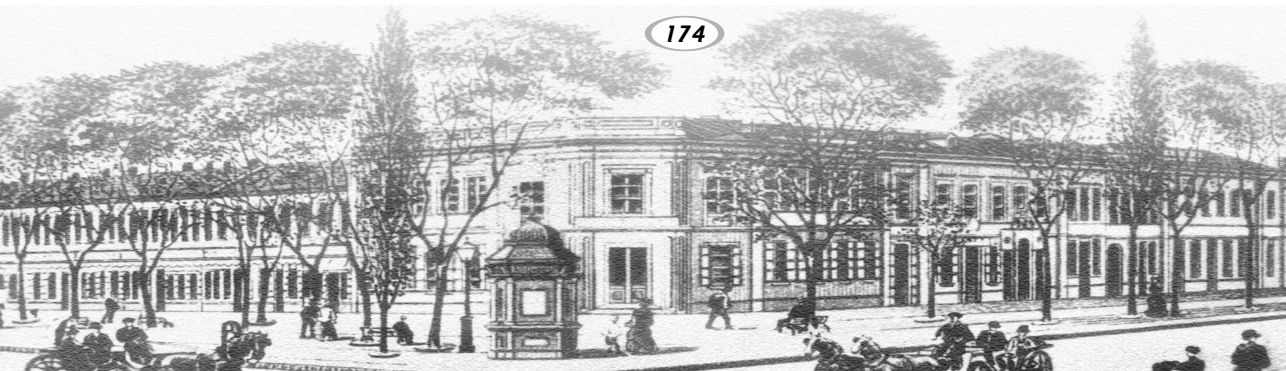
Фізик, спеціаліст з металофізики

О. О. Брюханов народився 3 лютого 1899 р. у с. Бедокське Канського повіту Снісейської губ. Батьки були селянами. З 1909 по 1914 р. О. О. Брюханов навчався у чотирикласному міському училищі Нижньоудинська Іркутської губ. 27 березня 1914 р. він одержав паспорт з дозволом жити у різних містах Російської імперії. У тому ж році він вступив до Іркутського промислового училища, яке закінчив напередодні революції. Працював слюсарем паровозного депо в Іркутську, помічником машиніста паровоза у Читі.

У 1922 р. О. О. Брюханова було мобілізовано до лав Червоної Армії. Після закінчення служби він був рекомендований для продовження навчання у Ленінградський політехнічний інститут, де навчався з 1923 по 1929 рр. У той час в інституті відкрився фізико-механічний факультет, яким керував академік А. Ф. Йоффе. На факультеті працювали такі видатні вчені як Я. І. Френкель, А. Н. Крилов, М. А. Шателен, Ф. Ю. - Левінсон-Лесінг, М. В. Кирпичьов, Е. Л. Ніколаї, М. М. Давиденков, М. М. Семенов та інші. Серед студентів тих років були майбутні видатні вчені І. К. Кікоїн, І. В. Курчатов, А. І. Аліханов, О. Ф. Вальтер, Ю. Б. Харитон, М. В. Якутович та інші.

Після закінчення Ленінградського політехнічного інституту 15 лютого 1930 р. О. О. Брюханов одержав свідоцтво про присвоєння йому кваліфікації інженера-фізика та був призначений до Азербайджанського нафтового науково-дослідного інституту, де працював науковим співробітником, а пізніше — завідувачем лабораторії металознавства.

У 1932 р. О. О. Брюханов повернувся до Ленінграду, де працював до 1934 р. у Фізико-технічному інституті під керівництвом академіка А. Ф. Йоффе. У 1934 р. він переїхав до Горького завідувачем кафедри металофізики та відділу фізико-технічного інституту.

13 липня 1938 р. рішенням ради Московського державного університету О. О. Брюханов був затверджений у вченому ступені кандидата фізико-математичних наук без захисту дисертації. У 1939 р. захистив докторську дисертацію у Ленінградському фізико-технічному інституті. Диплом доктора наук одержав 7 березня 1946 р. Одночасно він був затверджений у вченому званні професора кафедри металофізики.

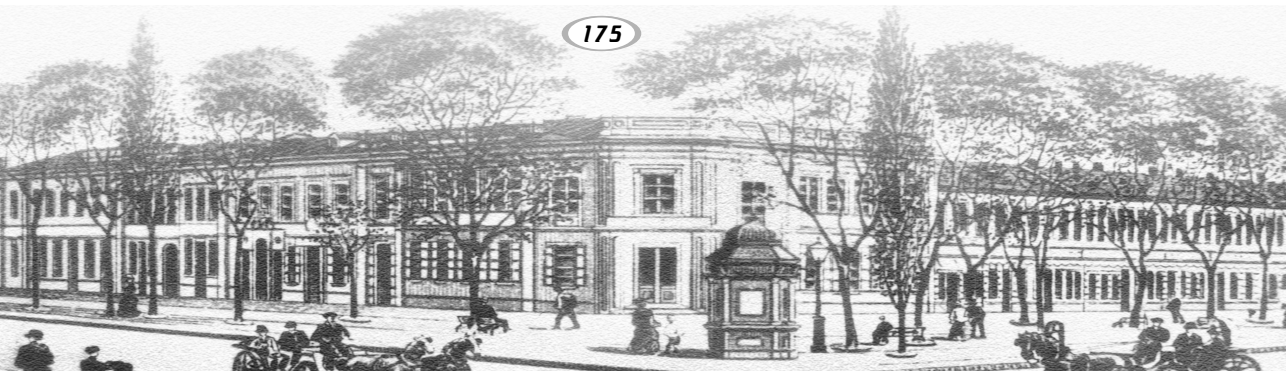
У січні 1945 р. О. О. Брюханова було запрошено до Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова разом з професорами В. І. Костіним, А. І. Костарьовим та І. І. Пузановим. Ректором університету на той час був видатний вчений-біолог М. П. Савчук.

Тут професор О. О. Брюханов працював деканом фізико-математичного факультету і був завідувачем організованої ним кафедри рентгенометалофізики, метою роботи якої була підготовка спеціалістів для заводських лабораторій та наукових організацій. Кафедра швидко розвивалася та набула широкої відомості серед кафедр та НДІ такого напрямку. Досліди велися в напрямках підвищення експлуатаційних характеристик трансформаторних сталей та електротехнічних матеріалів за рахунок створення в напівфабрикатах та виробих вигідної структури. Розвивався і кристалографічний напрямок. Фундаментальні досліди були проведені з анізотропії іонних монокристалів типу NaCl, KJ, LiF.

Згодом кафедра стала однією з ведучих подібних кафедр в країні. Тут були виконані роботи з анізотропії властивостей гексагональних полікристалів титану, цирконію та сплавів. Фактично була вирішена задача зміцнення деяких типів полегшених конструкцій. Результати цієї роботи були використані при виготовленні посудин високого внутрішнього тиску (паливні баки) для довготривких літальних апаратів, а також в засобах індивідуального захисту прихованого носіння (бронежилети).

Наукова робота на кафедрі велася значною мірою студентами. Багато з них після закінчення університету стали вченими, захистили дисертації та працюють в НДІ та вузах Росії й України.

Після зміни керівництва університету у 1948 р. О. О. Брюханов перейшов на посаду завідувача кафедри фізики Одеського вищого морехідного училища, де працював до 1960 р., коли знову був запрошений до

університету на посаду завідувача кафедри металофізики новим ректором професором О. І. Юрженком.

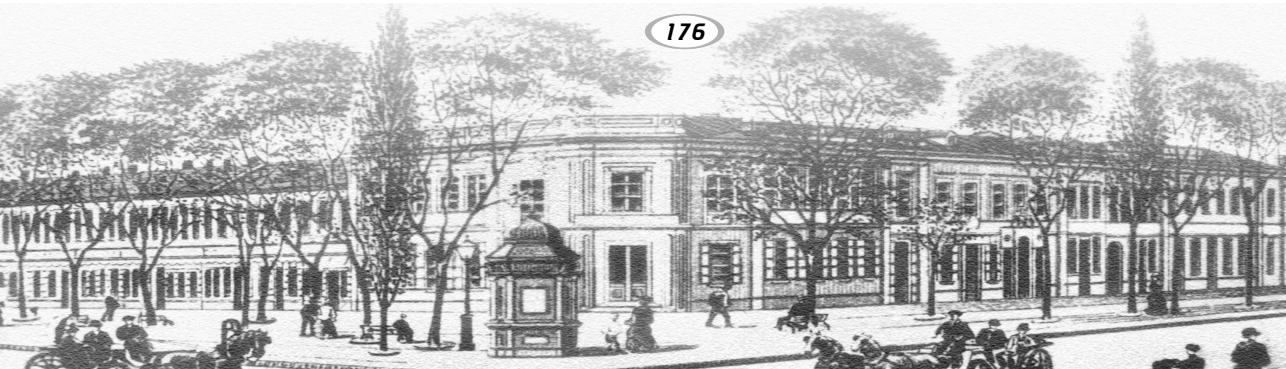
Але стосунки з керівництвом університету у нього не склалися. О. І. Юрженко своїм наказом скасував кафедру металофізики і у 1966 р. О. О. Брюханов перейшов до Одеського державного педагогічного інституту ім. К. Д. Ушинського професором кафедри фізики, працював у ньому до смерті у 1980 р.

У 1968 р. тематику скасованої кафедри металофізики ОДУ продовжила кафедра фізики Одеського педагогічного інституту ім. К. Д. Ушинського (сьогодні Південноукраїнський педагогічний університет), де з 1963 р. працює син О. О. Брюханова, професор А. О. Брюханов. Тут були продовжені роботи по вивченню текстур та анізотропії властивостей гексагональних полікристалів, розроблений новий підхід до описання текстур за допомогою функцій розподілу кристалів за орієнтаціями, нові методи відновлення цих функцій для різних об'єктів.

Сьогодні напрямок досліджень О. О. Брюханова продовжується також у Волгоградському та Вінницькому політехнічних, Тернопільському та Сумському педагогічних університетах.

Дружина Олексія Омеляновича — Є. О. Брюханова (Голубятникова), врач-ларинголог, у 30-ті рр. була репресована та вислана до Воркути. У 1951 р. вона була репресована у другий раз та заслана у Карагандинську область (Каркаралинськ) терміном на 10 років, але після смерті Сталіна була звільнена та реабілітована. Донька Олексія Омеляновича (П. О. Калинець) закінчила фізико-математичний факультет ОДУ, працювала доцентом кафедри фізики Одеського інституту холодильної промисловості, нині Академія холоду, на даний час — пенсіонерка.

О. О. Брюханов — автор 90 наукових праць, опублікованих у багатьох вітчизняних та зарубіжних фізичних журналах. Він мав авторські свідоцтва на прилади для вимірювання слабких магнітних полів. Деякі його праці присвячені дослідженням анізотропії властивостей монокристалів. Ним була знайдена температурна точка пружної ізотропії монокристалів кубічної системи. Він вивчав вплив різних видів механічної та термічної обробки на властивості сталей та чавунів, розробив метод одер-

жання високоякісних зміцнених сталєх та чавунних вїдливок, броньових плит.

Олексїй Омелянович належав до школи академіка А. Ф. Йоффе, пїдтримував тїсні зв'язки з вченими цїєї школи, брав участь у семїнарах та конференцїях.

Останнї роки життя Олексїй Омелянович Брюханов мешкав на Французькому бульварї у власному будинку. Все життя вїн дуже любив землю, захоплювався садибою, прищеплював фруКТовї дерева, розводив рїдкїсні квїти, особливо троянди.

Помер О. О. Брюханов у 1986 р. в Одесї, похований на Таїровському кладовищї.

Пр.:

Конспект лекцїй по рентгеноструктурному аналізу: В 3 ч. — Одесса, 1964-1965; Зміна модуля Юнга при вїдпусках патентованих сталей // Укр. фіз. журн. — 1966. — Т. 11, № 3. — С. 321-325; Рекристаллизация холодно-катанной меди и Фурье-анализ упругой анизотропии // Брюханов А. Е., Брюханов А. А., Терещенко О. И. // Изв. вузов. Физика. — 1967. — № 7. — С. 29-33; Упругая анизотропия листового пермаллоя / Брюханов А. Е., Захарченко И. Г. // Там же. — 1966. — № 5; 1967. — № 8; Зміна пружних властивостей загартованих вуглецевих сталей в області третього перетворення // Укр. фіз. журн. — 1967. — Т. 12, № 8. — С. 1304-1307; О полиморфных превращениях при механическом разрушении кристаллов цинксульфидных фосфоров и влияние их на люминесцентные свойства / Брюханов А. Е., Поплавская Е. А., Харин Г. Г. // Физика тверд. тела. — 1967. — Т. 9, вып. 12. — С. 3951-3503.

Лїт.:

Ученї вузів Укр. РСР. — С. 76; Професори Одес. (Новорос.) ун-ту. — Одеса, 2000. — Т. 2.

